

Italská kinematografie

Devátá lekce 16. 12. 2020

PIER PAOLO PASOLINI (1922–1975)

Monografie: Maurizio Viano, *Pier Paolo Pasolini a jeho filmy*, Casablanca 2017.

Jan Bernard, *Pier Paolo Pasolini*, ČSFÚ 1987 (čerpá mj. z: *Pier Paolo Pasolini*, Carl Harsen Verlag, München-Wien, 1977).

Pasoliniovské stránky v češtině vytvořil Petr Gajdošík: <http://www.nostalghia.cz/pasolini/>

PPP se narodil v Bologni, otec poručíkem, více ho ovlivnila matka pocházející z kraje Friuli. 1943 narukoval, deportován do Německa, uprchl z vlaku. Jeho o tři roky mladší bratr Guido se 1944 přidal k partyzánům a stal se v únoru 1945 obětí masakru z Porzûs, kdy komunističtí partyzáni z brigády Garibaldi, podřízení slovinským jednotkám, povraždili 17 partyzánů brigád Osoppo Friuli.

Jednalo se o sporné území mezi Itálií a Jugoslávií a o snahu zřídit na něm sovětskou republiku. Komunisté z brigády Garibaldi žádali po partyzánech z Osoppo Friuli, aby se k nim přidali, což učinili dva z nich, ostatní byli zabiti. Pachatel masakru Mario Toffanin (dle *Wikipedie*) byl po válce souzen, uprchl do Jugoslávie a po roztržce mezi Stalinem a Titem coby „informbyrovec“ našel azyl v ČSR, po roce 1990 žil ve Slovinsku.

Po válce byl PPP učitelem italštiny. 1946 vstoupil do Italské komunistické strany. Z té byl 1949 vyloučen kvůli homosexuálnímu skandálu, údajně tančil s bratrancem na plesu. Podle jiné verze se jeden mladík přiznal faráři, že měl s PPP sexuální poměr. Skandál byl rozmáznut v místním tisku, poškodil IKS, její místní organizace se od PPP distancovala. 1949 odjíždí PPP s matkou ke strýci do Říma. Užívá si volného sexuálního života na periférii.

Svůj lid PPP dílem osobně poznal, dílem si ho vysnil a zidealizoval. Namísto Marxova termínu lumpenproletariát, který mu zněl příliš drsně, používal pojem „podproletariát“ nebo „subproletariát“.

PPP se zajímal o dialekty, jazyk ulice, který považoval za jazyk lidu proti psanému jazyku buržoazie.

Knihy PPP:

Básně z Carasy (1942), verše

Turci ve Friuli (1944) drama

Nečistě skutky a Amado mio (vydáno 1982, česky 2010), prózy

Ledabylé mládí (1954), poezie

Darmošlapové (Ragazzi di vita) (1955, česky 1975 a 1999) (nemají nic společného s Felliniho filmem *I vitteloni*, jde jen o shodu dvou českých názvů), próza

Gramsciho popel (1957, česky 1963), poezie

Slavík podle katolické církve (1958), poezie

Zběsilý život (1959, česky 1965), román

Vášeň a ideologie (1960), sborník statí věnovaný Albertu Moraviovi

Italská lidová poezie (1960), eseje

Náboženství mé doby (1961), ve slovenském výboru *Římské večery* (1965)

Sen o jedné věci (1962), román
Báseň ve tvaru růže (1964), básně
Ali s modrýma očima (1965), texty o životě kolonizovaných národů
Pilade (Pylades) (1967), drama
Orgie (1968), drama
Affabulazione (1969), drama
Trasumanar e organizar (1971), básně (první slovo je z Danteho, označuje přechodný stav duše na cestě k božskému, překládá se jako „znadlidštění“).
Kacířská zkušenost (Empirismo eretico) (1975), eseje
Korzárská psaní (Scritti corsari) (1975), eseje
Petrolej (Petrolio) (1992), poslední, nedokončený román.

Česky dále:

Zuřivý vzdor, 2011 (výbor esejů)

Novinka (dvojjazyčně): *Poesie | Básně*, 2020

Spolupráce na scénářích:

Žena od řeky (1954), Mario Soldati
Vězeň hor (1955), Luis Trenker
Cabiriiny noci (1957), Federico Fellini
Koketa Marisa (1957), Mauro Bolognini
Mladí manželé (1957), Mauro Bolognini
Nevinní ve městě (1957), Cecília Manginiová , PPP komentář
Divoká noc (1959), Mauro Bolognini
Marranská kantáta (1960), Cecília Manginiová, dle kapitoly z *Darmošlapů*
Stendhal (1960), Cecília Manginiová
Smrt přítele (1960), Franco Rossi
Krásný Antonio (1960), Mauro Bolognini
Nanicovatý den (1960), Mauro Bolognini
Svědék, který nepromluvil (1960), Florestano Vancini
Tank z 8. září (1960), Gianni Puccini
Děvče za výlohou (1960), Luciano Emmer
Statek (1960), Mauro Bolognini
Smrt kmkotřička (1962), Bernardo Bertolucci
Zběsilý život (1962), Paolo Heusch
Ostia (1970), Sergio Citti
Hanebné historky (1973), Sergio Citti

Filmy:

Accattone (1961). V hlavní roli Franco Citti, hraje žebráka, který se pokouší dělat pasáka. Jeho dívka Maddalena má zlomenou nohu. Seznamuje se s čistou Stellou. Chce ji přimět k prostituci, ale nepodaří se to. Má synka, kterého okrade. Nakonec má sen o svém pohřbu, při němž přemlouvá hrobníka, aby ho dal na slunce... *Matoušovy pašije* od J. S. Bacha, analogie s Kristovým utrpením, myšlenka spásitelské mise proletariátu. Hlavní cena na 13. MFF v Karlových Varech 1962.

Celý film s anglickými titulky: <https://www.youtube.com/watch?v=aljdrFfVubU>

Mamma Roma (1962). Římská prostitutka (Anna Magnaniová) opouští svoji profesi, protože se její pasák oženil, a bere si zpět svého dospívajícího syna. Její představa, že se lze z bídy podproletariátu vymanit příklonem k měšťáckým hodnotám, končí tragédií. Příběh byl inspirován skutečným případem mladistvého Marcella Eliseie, který 29. listopadu 1959 zemřel připoután k lůžku ve vězeňské cele, po sebevražděných pokusech.

Celý film s anglickými titulky: <https://www.youtube.com/watch?v=96xylEcaWII>

Epizoda **Tvaroh** (La ricotta) z povídkového filmu **RoGoPaG** (1963) = Rossellini, Godard, Gregoretti, Pasolini. Střídání černobílého a barevného (poprvé) filmu. Grotoska o natáčení pašijového filmu. Režisér (Orson Welles) si čte knižní vydání scénáře *Mammy Romy*. Statista, jenž má ztělesnit jednoho z lotrů, má hlad.

Celá povídka s anglickými titulky:

<https://www.youtube.com/watch?v=pMNZLBBuZFY&t=900s>

Zuřivost (La rabbia, 1963), první část. Producent Gastone Ferranti vymyslel počátkem šedesátých let projekt stříhového dokumentu o rozporech současného světa, ve kterém by se střetli reprezentanti pravice a levice. První část vytvořil a komentoval Pier Paolo Pasolini, druhou Giovannino Guareschi. Film se v kinech udržel pár týdnů. Po mnoho let se uváděla jen první část od PPP, zatímco Guareschiho půle byla považována za nepřijatelnou. Až odnedávna je dílo akceptováno znovu jako celek. V části, kterou vytvořil PPP, jsou vidět: maďarské události, suezská krize, Marilyn Monroe, alžírská válka, Fidel Castro, atomová bomba, studentské demonstrace, sovětský sputnik, papež, Chruščov, Gagarin. Kolonialismus, antikomunismus, rasismus, neokapitalismus, hlad třetího světa. Treatment pod názvem *Hněv* v časopise *Film a doba* 1963/1.

Sken: http://www.nostalghia.cz/pages/andele/pasolini/txt/sken/fad1963_1_34.php

Celá první část: <https://www.youtube.com/watch?v=grcRLW9ttt8>

Hovory o lásce (Comizi d'amore, 1964). Anketový dokument o vztahu Italů k sexu. Rozhovory od Milána po Bolognu, od Benátek po Sicílii. Komentují spisovatel Alberto Moravia, psychoanalytik Cesare Musatti, slavná novinářka Oriana Fallacciiová, básník Giuseppe Ungaretti. Témata: odkud se berou „děti, zda mluvit o sexu veřejně, donchuánství, rozdíl v temperamentu chlapců a dívek, homosexualita, žárlivost, ženská počestnost, úloha panenství, morálka studentů a vesničanů, prostitute, chybějící nevěstince. PPP na tiskovce: „Itálie se zpožďuje o století za odhady kapitalistických sociologů, jako marxista jsem tím zděšen.“ Dialogová listina: *Film a doba* 1965/1, str. 244–253, sken:

http://www.nostalghia.cz/pages/andele/pasolini/txt/sken/fad1965_5_244.php

Obhlídka exteriérů v Palestině pro Evangelium sv. Matouše (Sopraluoghi in Palestina per il Vangelo secondo Matteo, 1964). Středometrážní dokument, PPP navštíví biblické lokace, ve kterých nakonec *Evangelium sv. Matouše* nenatočí.

Evangelium sv. Matouše (Il Vangelo secondo Matteo, 1964). Černobílý obraz, ruční kamera. Věnováno papeži Janu XXIII. († 1963). Do role Ježíše chtěl PPP obsadit někoho ze současných intelektuálů, ruského básníka Jevgenije Jevtušenka, nebo amerického beatnického spisovatele Jacka Kerouaca (ten byl ale viditelně starší než Ježíš). Nakonec hrál Ježíše devatenáctiletý Španěl Enrique Irazoqui (1944–2020), mluví Enrico Maria Salerno. Mladou Pannu Marii ztělesnila Margherita Caruso, Marii pod křížem režisérova matka Susanna Pasolini. Objevil se Ninetto Davoli v drobné roli pastýře a spisovatelka Natalia Ginzburg jako Marie z Bethany. Anděla Páně hrála Rossana di Rocco.

Hudební doprovod složil, sestavil a nahrál argentinský skladatel z rodiny bulharských Židů Luis Enrique Bacalov (1933–2017). Použil africkou mši konžského etnika Bantuů, jak ji zkomponoval belgický františkán Guido Hazen, *Missa Luba* (to je to nádherné *Gloria* z úvodní titulkové sekvence), *Matoušovy pašije* J. S. Bacha, hudbu Sergeje Prokofjeva z *Alexandra Něvského*, Mozartovu *Zednářskou smuteční hudbu*, černošské spirituály, muzikál George Gershwinu *Porgy a Bess*, ruský *Pochod padlých revolucionářů* (Vy žetrvoju pali...) a ruskou lidovou *Ach, ty stěp širokaja*.

<https://www.allmusic.com/album/il-vangelo-secondo-matteo-original-soundtrack-mw0000665993?cmpredirect>

Gloria je i zde: <https://www.youtube.com/watch?v=G4jeTWheAxA>

PPP: „Nevěřím v Boha, a proto jsem nemohl natočit film o Kristovi, synu božím, ze svého stanoviska. Přitom jsem chtěl *Evangelium* znázornit s naprostou upřímností. Jak tedy být upřímný? Rozhodl jsem se, že se na ně nebudu dívat svýma očima, ale pohledem věřících... Svůj pohled jsem spojil s pohledem ideálního věřícího, prostého člověka z lidu, tímto dvojím pohledem jsem chtěl dosáhnout dvojího cíle: jednak dospět při znázorňování Kristovy postavy k upřímnosti, jednak vytvořit národní, lidové dílo v duchu Antonia Gransciho.“

Celý film s anglickými titulky: <https://www.youtube.com/watch?v=N94ldLiGFXo>

O jak velký estetický převrat šlo, pochopíme i z odmítavé recenze v americkém pravicovém časopise *Films in Review*, 1966, č. 1, napsal ji René Jordan:

Pier Paolo Pasolini je italský komunistický filmař, jenž dosáhl v Evropě skandálního úspěchu filmy *Accattone*, *Mamma Roma* a dalšími, kde exploatoval děvky, pasáky a jinou společenskou spodinu. Tenhle film, jenž byl propagován jako „marxistická“ verze Kristova života, sleduje Matoušovo evangelium, ale činí tak natolik amatérsky, že je výsledek nesnesitelný.

Pasolini adaptoval *Evangelium sv. Matouše* v hyperbolickém stylu sovětské filmové hagiografie: zdlouhavé detaily, vypoulené grimasy, pózovací kompozice, deklamace jako v *Čapajevovi* nebo v *Leninovi v Říjnu*, chlupatí muži v chlupatých halenách hemží se v hnoji na Prokofjevovu hudbu z *Alexandra Něvského*. A spousta běhání nahoru a dolů, které na plátně vidáme od Ejzenštejna po *Ziegfeld Follies*.¹

Aby dále okořenil své nemastné ravioli, přidal Pasolini klouzavou „kráčeující“ kameru à la Rossellini, pár zpackaných triků s osvětlenými tvářemi [light-on-face tricks] (Dreyer); bezvýznamné amatérské herce doplněné nadabovaným recitováním (Bresson), několik přískoků [jumping-running-standing], aby to připomínalo „cinéma vérité“, a hudbu, která zahrnuje nejenom Bacha nebo Mozarta, ale i takové další anachronismy, jako je černošský spirituál *Sometimes I Feel Like a Motherless Child*.

Není to jen anachronické, ale i nesmyslně směšné, stejně jako když Pasoliniho matka hraje v tomto filmu matku Kristovu. Pasolini také obsadil své přátele a známé mezi neprofesionální herce, jimiž se pro tento film obklopil, včetně spisovatelky Natalie Ginsburgové v roli nemotorné Marie z Bethany; spolu se souborem nazdobených a vyfintěných mužů tábořících kolem; a Jeruzalém je zalidněn takovými nešťastnými vyvrheli – jejichž fyzické nedostatky jsou snímány se zcela nemístnou něhou – že Rogosinův film *Na Bowery* vypadá vedle toho jako Disney.²

Krista hraje španělský student, který o herectví nic neví a jmenuje se Enrique Irazoqui. Jeho výrazy obličejů připomínají ty nejprotivnější ksichty Tonyho Perkinse. Jeho dialogy nadaboval Enrico Maria Salerno, jehož překrásný hlas kontrastuje s mimickou nehybností Irazoquiho a neohrabaností jeho amatérských pohybů. [...]

(přel. rbl)

¹ Hollywoodský muzikál Vincenta Minnelliho (1946): https://www.youtube.com/watch?v=aO_wY10l0Zo

² Lionel Rogosin: *On the Bowery*: https://www.youtube.com/watch?v=CHuYXEwCk_U.

Na Festivalu nového filmu v Pesaru přednáší PPP od roku 1965 teoretické příspěvky: *Poetický film, Scénář jako struktura, jejímž cílem je stát se jinou strukturou, Úvaha o působivosti sekvence neboli film jakožto sémiologie skutečnosti*.

Přečtěme si z nich: Pier Paolo Pasolini, Film jako poezie a próza, přel. Zdeněk Frybort, *Film a doba*, r. 11 (1965), č. 11, s. 589–596,
sken: http://www.nostalghia.cz/pages/andele/pasolini/txt/sken/fad1965_11_589.php

PPP: „Ve svých prvních filmech jsem se vyjadřoval jazykem prostým, epickým, neboť jsem toužil – v Gramsciho duchu – promlouvat k lidovým masám. Obávám se však, že tento druh veřejnosti, lid v Gramsciho pojetí, dnes již neexistuje, poněvadž konzumní společnost pohltila a zničila bývalé struktury, včetně struktury uvědomění. To je důvod, proč jsem začal realizovat film opírající se o pohádku a alegorii, bajku, i když si uvědomuji nebezpečí nejasnosti a zvýšené obtížnosti chápání filmového díla.“

Vrabci a dravci (Uccellacci e uccellini, 1966). Hudba: Ennio Morricone. Dva tuláci, otec a syn (komik Totò a Ninetto Davoli) kráčí silnicí a hovoří s marxistickým havranem (z hlavního města ideologie, z ulice Karla Marxe), kterého nakonec snědí. Vložena středověká anekdota o tom, jak jim sv. František dal za úkol obrátit na víru ptáky. Podařilo se jim obrátit na víru vrabčáky, ne však dravce, kteří je sežrali. V závěru pohřeb generálního tajemníka IKS Palmira Togliattiho.
Celý film s anglickými titulky: <https://www.youtube.com/watch?v=YDF6ODBbKgA>

Země viděná z Měsíce (La terra vista dalla Luna, 1967), povídka z filmu *Čarodějky* (Le streghe).
Jan Bernard film charakterizuje:

ZEMĚ VIDĚNÁ Z MĚSÍCE přímo navazuje na DRAVCE A VRABCE, kteří se Pasolinimu zdáli být příliš těžkopádně ideologičtí. Zde chtěl ideologii více přeměnit "v poezii, lehkost, grácii". Základní myšlenka zůstává táž: "Být mrtvý nebo živý - není to jedno?" V groteskní chaplinovské stylizaci vypráví příběh otce a syna, kteří pohrbí otcovu manželku a místo ní si najdou hluchoněmé děvče, jež uvede jejich byteček do vzorného pohádkového, maloměstáckého pořádku stejných sprostě křiklavých barev, jaké mají letní domky v Ostii a Fiumicinu, kde byl film natáčen. Aby získali peníze, předstírá dívka úmysl spáchat sebevraždu skokem z výklenku Colossea a otec se synem vybírají peníze od turistů. Když dívka uklouzne na banánové slupce a zabije se, padnou všechny peníze na nový náhrobek. Doma se jim pak mrtvá zjeví a stává se opět ideální hospodyní, matkou a milenkou.

Zdroj: © 2002-2020 Petr Gajdošík: <http://www.nostalghia.cz/pages/andele/pasolini/texty.php>

Oidipus král (Edipo re, 1967). Nejosobnější, nejautobiografičtější dílo PPP. Hrají Franco Citti a Silvana Manganová. V roli proroka Teiresiáse Julian Beck z divadelního souboru Living Theatre. Hudba: rumunská lidová (tam chtěl PPP původně film natáčet) a japonská flétna z divadla nó. Čtyři části: vzpomínky na dětství, část halucinační, část sofoklovská a shrnutí. PPP: „Oidipus je nejprve dekadentní básník, pak je to marxistický básník, nakonec to už není nikdo, je to kdosi, kdo umře.“

Rozhovor s PPP:

http://www.nostalghia.cz/pages/andele/pasolini/txt/sken/kino1968_24-25_22.php

Článek Guida Aristarca:

http://www.nostalghia.cz/pages/andele/pasolini/txt/sken/fad1969_3_139.php

Film rozebrala Marie Mravcová: *Literatura ve filmu*, Melantrich 1990.

Celý film s anglickými titulky: <https://www.youtube.com/watch?v=iT8xtiMQYy8>

Co jsou to oblaka (Che cosa sono le nuvole, 1968), povídka z filmu *Italské capriccio*.

Opět nahlédněme do charakteristiky z pera Jana Bernarda:

Poněkud surrealistickou atmosféru má i druhá povídka Co to jsou oblaka, natáčená během práce na filmu OEDIPUS KRÁL. Totó a Ninetto jako loutky na provázcích hrají Jaga a Othella před lumpenproletářským publikem, které nesouhlasí se zaškrcením Desdemony a vyhodí "loutky" na smetiště. S široce otevřenýma očima leží na zádech a poprvé v životě objevují s podivem modrou oblohu, po níž táhnou bílá oblaka: "To je krása. Co to je? - Jak to, co to je. To jsou oblaka. - A co to jsou oblaka? - Ach. . . strašně úžasná krása stvoření." V pozadí frašky je opět ideologie smrti, jejíž přítomnost teprve odhaluje krásu života.

Zdroj: © 2002-2020 Petr Gajdošík: <http://www.nostalghia.cz/pages/andele/pasolini/texty.php>

Sekvence papírového květu (La sequenza del fiore di carta, 1969), povídka z filmu *Láska a zuřivost* (Amore e rabbia)

Jan Bernard píše:

Třetí povídka Sekvence papírového květu vycházela z novozákonního příběhu o Kristovi, který zatratí fíkovník, z něhož si chtěl utrhnout fík, a který žádné plody neměl, protože byl ještě nezralý. V dlouhé jízdě kamery sledujeme Ninetta, který kráčí po via Nazionale v Římě zcela bezstarostně, zatímco na druhé straně ulice probíhají konflikty současného světa. Protože být nevědomý znamená za určitých okolností být vinen, boží hlas Ninetta zatracuje a nechává ho zemřít.

Zdroj: © 2002-2020 Petr Gajdošík: <http://www.nostalghia.cz/pages/andele/pasolini/texty.php>

Teoréma (Teorema, 1968). Hrají: Terence Stamp, Silvana Manganová, Massimo Girotti, Anne Wiazemská, Laura Betti, Ninetto Davoli. Milán. Začátek: reportáž, rozhovor před továrnou o dělnících a buržoazii, zda předat továrnu dělníkům. Anděl pošťák oznamuje příchod Hosta. Buržoazní rodina: otec, matka, syn, dcera, služka, všichni citově a sexuálně vyhladovělí. Host spasitel je zachraňuje láskou v doslovném, fyzickém smyslu. Filmu byla udělena cena OCIC (Office Catholique International du Cinéma), ale byl i napaden z důvodu chlípnosti a oplzlosti. Státní zástupce žádal šestiměsíční vězení pro Pasoliniho a producenta Donato Leoniho a zničení díla. Benátský soud oba osvobodil a zrušil zákaz filmu s odůvodněním, že *Teoréma* je uměleckým dílem, a proto film nelze podezřívat z obscénnosti. Pobouření, jež vyvolává, není sexuální, ale ideologické a mystické.

Celý film: <https://www.youtube.com/watch?v=0CijWgjcJFE&t=2601s>

Na studentské bouře na jaře 1968 reagoval PPP básní:

Pier Paolo Pasolini, *IKS do rukou mladým*. Česky: *Literární listy*, r. 1, č. 22, 25. 7. 1968, s. 12–13. Čtème: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=LitL/1.1968/22/12.png>
<http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=LitL/1.1968/22/13.png>.

Vepřinec (Porcile, 1969). Hrají Pierre Clementi, Jean-Pierre Léaud, Ugo Togniazzi, Anne Wiazemsky, Marco Ferreri, Franco Citti, Ninetto Davoli. Asi nejméně srozumitelný, nejméně oblíbený a nejméně šířený film PPP. Dvě dějová pásma: středověk, Španělsko 15. století a kanibalismus a současnost, německý průmyslník má syna, který zoofilně tíhne k prasatům.

Celý film s anglickými titulky: <https://www.youtube.com/watch?v=ud6qYQwWuQM>

Medea (1969). V titulní roli operní pěvkyně Maria Callas. Další mytologický film v oprostěném stylu. Celý film: <https://www.youtube.com/watch?v=HUCeRd3kJHI>

Poznámky k filmu o Indii (1968)

Poznámky k africké Oresteji (1969)

Poznámky k románu o smetí (1970)

Trilogie života:

Dekameron (Il Decameron, 1970), Osm epizod z Boccaccia. Záměrný primitivismus. PPP hraje malíře Giotto. Mladík v klášteře, muž v kádi, žena proměněná v kobyly... Jerzy Kossak: „Ve srovnání s rozbujelým *Satyriconem* je *Dekameron* dílo barevně téměř chudobné – ale je to chudoba záměrná, tak jako je chudobný kolorit Giottových fresek. Ve srovnání s prostopášností *Satyriconu* je Pasoliniho *Dekameron* naivní a nevinný. Pasolini navazuje na poetiku košilatých selských vtípů, sprostých pořekadel a popěveků a uvedl Boccacciovy motivy do jiného kulturního kontextu: ukázal lid, své nevinné (innocenti), bujné, chytré a podvodné, pohanské ve víře ... plné poezie.“

Celý film: <https://www.youtube.com/watch?v=8pKEyuOsF4w&t=924s>

Canterburské povídky (I racconti di Canterbury, 1971), podle Geoffreyho Chaucera (1340–1400), hraje ho PPP. Vítězství mládí a sexu nad impotencí a intrikami stáří. V závěru jsou hříšníci vypuzováni z ďáblovy řiti. Osm epizod. Zlatý medvěd na MFF v Západním Berlíně 1972. Kritika považuje dílo za dosud nejhlubší úpadek PPP. Cenzura v řadě italských provincií film zakázala. Jerzy Kossak: „Chtěl-li Pasolini především otrást divákem, pak se mu to plně podařilo. Chtěl-li především ukázat životní pravdu, dosáhl jen polovičního úspěchu – divák se dlouho nemůže vzpamatovat z nevkusu, omráčený brutalitou obscénně-fekálních záběrů, které se vnucují do vědomí, a je třeba síly vůle, aby divák ve své paměti zrekonstruoval skutečně pěkné scény a fragmenty.“ PPP: „Chci ukázat na plátně něco reálného, čemu už divák pod vlivem televize odvykl.“ Rozpor: antiburžoazní režisér dělá komerčně vysoce ziskové filmy. Trailer: <https://www.youtube.com/watch?v=7dH-0wqXHD4>

Kytice z Tisíce a jedné noci (Il fiore delle mille e una notte, 1973). Natáčeno v Jemenu, Nepálu, Íránu a Etiopii. Směs arabských, afrických a indických kostýmů. PPP: „Publikum zajímají některé erotické scény, které u mě nicméně nepůsobí vulgárně a nemají nic společného s tou odpornou pornografickou technikou, kterou sice popravdě řečeno v zásadě neodsuzuji (protože každý má právo dělat, co se mu líbí), ale k níž já osobně nemám žádný vztah... Pro mne erotika představuje krásu mladých lidí třetího světa, to je ta divoká, triumfující, šťastná, smyslná láska, která se ve třetím světě ještě uchovala a kterou jsem také ve svém filmu ukázal, když jsem ji takříkajíc očistil od mechaniky. Takový je můj erós. (*L'Europeo* 19. 10. 1974).

Celý film: https://www.youtube.com/watch?v=OEJl5mAI0_E

PPP vystupuje proti společnosti konzumu. Proměnu sexu v předmět masové spotřeby pokládá za příznak fašismu.

Salò aneb 120 dnů Sodomy (Salò o le 120 giornate di Sodoma, 1975). Soudce, vévoda, biskup a bankéř v Mussoliniho republice pořádají zvrhlosti s mladíky a dívkami podle knihy markýze de Sade. PPP: „Sex v *Salò* je reprezentací situace, kterou prožíváme v těchto letech: sex jako závazek a ošklivost.“ Uvedeno posmrtně.

Klip: <https://www.youtube.com/watch?v=gT9EMbkdSs8>

V noci z 1. na 2. listopadu 1975 byl PPP v Ostii ubit holí a přejet autem. Jako pachatel byl usvědčen a přiznal se sedmnáctiletý příležitostný prostitut Giuseppe Pelosi (1958–2017). Tvrdil, že Pasoliniho zabil v sebeobraně. Odsouzen na 9 let, propuštěn 1984. V roce 2005 změnil výpověď a tvrdil, že Pasoliniho zavraždili tři neznámí muži se sicilským přízvukem. Vražda PPP není dodnes upokojivě vyjasněna. Přátelé PPP nikdy neuvěřili, že by režisér na Giuseppa zaútočil, jak on popisoval. Tělo PPP bylo destruováno s takovou agresí a zuřivostí, jaká byla u jeho údajného vraha nepravděpodobná.

Smrt PPP byla vnímána jako šokující a příznačná: umělec byl zabit jedním ze svých typických hrdinů. Stalo se tak ve chvíli, kdy se – alespoň na pohled – Pasoliniho dílo uzavřelo, protože si nikdo neuměl představit, jak by mohlo dále pokračovat a gradovat. Studium Pasoliniho myšlení a díla (sadistická imaginace, pomyšlení být sežrán zvířetem apod.) vede k banálnímu, ale neodbytnému tušení, že se mu splnilo jeho přání. Že jeho zkrvavené tělo bylo jeho posledním uměleckým dílem.

O konci PPP vznikly filmy:

Kdokoli řekne pravdu, musí zemřít (Wie de Waarheid Zegt Moet Dood), Nizozemsko 1981, režie: Philo Bregstein. 60minutový dokument zpochybňující oficiální verzi.

Pasolini inscenuje vlastní smrt (Pasolini inszeniert seinen Tod), Rakousko 1985, režie: Houchang Allahyari. Film nabízí hypotézu, že smrt PPP byla formou sebevraždy.

Pasolini (2014), r. Abel Ferrara.